

Doporučená literatúra

VASILJEVOVÁ, Z. 1986 *Dějiny Japonska* (History of Japan). Praha: Svoboda.

REISCHAUER, Edwin O. and CRAIG, Albert M. (2000) *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Cambridge History of Japan. 1993. Cambridge: Cambridge University Press:

Svazek 1

Kapitola 1:

KIDDER Jr., J. Edward. 1993. "I. The earliest societies in Japan." In *Cambridge History of Japan*. Cambridge: Cambridge University press

Další literatúra použitá v přednáškách

CRAIG, Oliver 2013 *Earliest evidence for the use of pottery*. Nature 2013 doi: 10.1038/nature 12109 Maxmillan Publishers Limited.

CRAWFORD, Gary W, and Lee, Gyoung-Ah 2003 *Agricultural origins in the Korean peninsula*. *Antiquity* 77(295) pp 87-95

KIDDER Jr., J. Edward (2007) *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

NAOKI Kódžiró (1987) *Nihonši*. Tókjó: Džikkjó šuppan.

ŠTILMARK, Felix Robertovič 1972 *Volání tajgy*. Praha: Orbis. prekl. Libuše Kozáková.

UNDERHILL, Peter A. 2005 „A synopsis of extant Y chromosome diversity in East Asia and Oceania“. In Sagart, Blench, and Sanchez-Mazas 2005 *The peopling of East Asia: Putting together archaeology, linguistics and genetics*. London; New York; RoutledgeCurzon, pp. 297-313

YONAHARA (YUNABARU) Kei 2002 *Bireitō made (As far as the Formosa island)*. Tokyo: Bungei Shunshū.

Prehľad všeobecných svetovodejinných medzníkov:

zánik Veľkej Moravy 900

zánik Západorímskej ríše 450

narodenie Ježiša Krista 0

Periklove Athény -450

Trójska vojna -1100

zánik mínójskej kultúre na Kréte -1450

najstarší svetový epos v Sumeri -3000

figúrka muža z Brna – Francouzské ulice ?-22 000

věstonická venuše ?-27 000

NB: Cisárske éry: vláda každého japonského panovníka sa začína tým, že sa vyhlási **nová éra** pod určitým názvom. Od cisára Meidži (19. storočie) sa celé obdobie vlády jedného cisára zhoduje s jednou érou (Meidži, Taišó, Šówa, Heisei). Dovtedy však mohlo byť za

každého cisára vyhlasovaných aj niekoľko ér – vždy, keď sa cítila istá psychologicko-politická potreba nastoliť pocit „nového začiatku“. Tradičný japonský letopočet pozostáva z týchto cisárskych ér, ktorých zoznam spolu so zodpovedajúcimi rokmi západného letopočtu sa nachádzajú v prílohách publikácií o dejinách Japonska, aj vo väčších slovníkoch (napr. Nelson). Tieto éry sa v japonskom dejepise používajú dodnes.

c, mená

sinojaponské posmrtné názvy cisárov (zavedené až v 8. storočí!).

Aristokratické priezviská – prijímení

systém v osobných menách:

F-no Mičinaga, jeho syn F-no Jorimiči

šógun Ašikaga Jošimicu – jeho synovia Jošimoči, Jošinori, Jošinoriho syn Jošimasa

d, terminológia slovenčina-čeština:

a, rody: Fudžiwarovci, Minamotovci, Tairovci – v češtine „Fudžiwarové, Minamotové, Tairové“

b, terminológia japonská – niekedy dve verzie – ľudová a „oficiálna“: harakiri – seppuku, čadó – sadó. kuge – kugjó:

KUGE 公家、公卿 dvor: 1. panovník a jeho okolie 2. bežné (zoku) označenie kugjó ako ľudí na dvore - opozitum k buke.

x

KUGJÓ 公卿 1. ku („kniežatá“ - znamená ministrov) a gjó (znamená vysokých dvorských úradníkov (čókan) od radcov (dai/čú-nagon,sangi) po 3. stupeň), kamdačime.

c, Sengoku džidai

v češtine sa používa výraz „válčící knížectví“. Ale v prípade pomenovania tohto obdobia nejde ani tak o presnosť, ako o historickú metaforu, pretože názov je prebraný z čínskych dejín: na záver dynastie Čou okolo r. 400 pnl bola Čína rozpadnutá na kráľovstvá, ktoré niekoľko storočí medzi sebou bojovali o nadvládu. Toto obdobie **čínskych** dejín sa nazýva Obdobie bojujúcich štátov – a japonská historiografia ho prebrala z dôvodu podobnosti historickej situácie: Japonsko totiž vtedy tiež akoby bolo rozbité na takmer samostatné „štáty“, ktorými boli **panstvá** jednotlivých mocných samurajských zemepánov.

Navyše termíny „kníže“, „knížectví“ je trochu zavádzajúci. Totiž európsky pojem „kníže/knieža“ označuje najvyšší šľachtický titul blízky panovníckemu rodu, stojaci na vrchole stupnice „barón-vikomt-gróf-markíz/markgróf-knieža/vojvoda.

-aby bolo jasné, čo znamená „knieža“: (Fudžiwarovci boli držiteľmi navyššieho) kabane *kimi* = **kníže**. **Kniežatá** tvorili najvyššiu vrstvu vysokej dvorskej šľachty *kuge*.

V nemčine mu zodpovedá „Fuerst“, v angličtine „prince“ či „duke“. V prípade Japonska však nešlo o najvyšších predstaviteľov tradičnej šľachty, ale o paralelnú **samurajskú** štruktúru, ktorá v Európe nemala obdoby. V nej najvyššie stál šógun, a hneď po ňom nasledovali „**daimjó**“, čo znamená „zemepán“, a jeho územia boli vlastne „panstvami“ (**han**). Preto namiesto „kníže“ používam buď „zemepán“ alebo priamo japonský výraz „daimjó“.

Zdroje o dianí v Japonsku v najstarších dobách

a, archeologické nálezy

b, zmienky v čínskych kronikách (cca 200 pnl – 400 nl, obdobie Chan a nasledujúce dynastie)

c, prvé literárne diela v Japonsku – začínajú sa od r. 604 n.l.

604 - 17článková ústava

712 – prvá zachovaná kronika – *Kodžiki*

720 – podrobnejšia kronika – *Nihongi*

okolo r. 720 zbierané *fudoki* – záznamy o krajoch a zvykoch

U dvoch kroník, Kodžiki a Nihongi, je zaujímavé, že veľmi často uvádzajú tie isté udalosti v inom svetle, dokonca často aj protichodné mýty a tradície. Pre historicky neskoršie (pozdější) obdobie nám sú pomerne spoľahlivým prameňom, „ale s rastúcou historickou hĺbkou táto spoľahlivosť výrazne klesá“¹.

d, japonská mytológia odrážajúca historické udalosti

- zachovaná v kronikách, vo *fudoki*, v históriách jednotlivých šintoických svätých

Od 5. storočia ni tvoria archeologické nálezy, čínske kroniky a domáce tradície prijateľný obraz, z ktorého koncom 6. storočia vystupuje už presvedčivá história².

Datovanie starovekých cisárov:

1. tradičné

založené na postupe rokov uvádzaných v Nihongi (používa napr. Nelson, Reischauer – Craig).

2. „revolučné“ datovanie

odvodzuje sa od prepočtov profesora Kumeho, ktorý dával do súvisu údaje z japonských kroník s údajmi v čínskych a kórejských materiáloch. V súvislosti s novými poznatkami sa toto datovanie môže niekedy posúvať ešte o desaťročie neskôr (později) (pridrža sa ho napr. Cambridge History of Japan)

NB! Rozdiel medzi nimi môže u najstarších panovníkov byť aj tri storočia:

Napr. 10. cisár **Sudžin** mal zomrieť podľa tradičného datovania r. 30 pnl, podľa „revolučného“ 258 alebo 318 nl.

Rozpor medzi týmito dvoma koncepciami sa s každým nasledujúcim cisárom znižuje a prvým historicky doloženým cisárom, na ktorého dobe vlády sa obe koncepcie už zhodujú, je Kimmei (21. panovník) v polovici 6. storočia.

Tento kurz sa bude v zásade pridržať tradičného datovania.

3. na druhej strane: Počiatok kultúry Jajoi sa posunul o nejakých 500 rokov dozadu (historická konferencia v Čibe, júl 2007): niektoré z vykopaných nádob sa datujú až do 10. storočia pred našim letopočtom!

Rostlinny – dôležité v rituáloch

problém rastlinných názvov. Názov niekedy zmenil význam – dnes znamená inú rastlinu než v staroveku:

aoi (*afufi)

– pôvodne: **kopytník japonský** (futaba-aoi: *Asarum caulescens*, *wild ginger*) – dnes figuruje v názvech rastlín jako **sléz** (beni-aoi), **slézová ruže** (tači-aoi)

Slézová ruža (Alcea sp., *hollyhock*):

¹ Reschauer – Craig 2000 s10

² ibid. s11

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://images.fineartamerica.com/images-medium-large/hollyhock-alcea-rosea-flowers-visionpictures.jpg&imgrefurl=http://fineartamerica.com/featured/hollyhock-alcea-rosea-flowers-visionpictures.html&h=183&w=276&tbnid=qLP_v0QrKNl7M:&zoom=1&tbnh=132&tbnw=200&usq=TYZVArk04lbcf54h4e7zZNIZFqk=&docid=S3TvA8q-qJfHXM&itg=1&ved=0CJgBEMo3&ei=inHgVO_aAsyvUbm-hIAB

azusa

- v staroveku druh **břízy** na posvátné luky – dnes **katalpa**

ajame

– **puškvorec** (šóbu: *Acorus calamus*, *sweet flag*) – dnes druh **kosatec**:

puškvorec:

http://www.google.com/imgres?imgurl=http://www.illinoiswildflowers.info/wetland/photos/sweet_flag1.jpg&imgrefurl=http://www.illinoiswildflowers.info/wetland/plants/sweetflag.htm&h=427&w=320&sz=54&tbnid=8hgEkdqOVrh7vM:&tbnh=259&tbnw=194&prev=/images%3Fq%3Dsweet%2Bflag&zoom=1&q=sweet+flag&hl=sk&usq=cTizE1StBx3ymijy4IQvmG1g16A=&sa=X&ei=1NUuTbObGNO6jAfB0aCEBQ&ved=0CB0Q9QEwAA

Protože puškvorec má podobné listy jako kosatec, název *ajame* se rozšiřoval i na jistý druh kosatce, až tento význam úplně překryl původní význam. Puškvorec se v současné japonštině označuje šóbu.

kosatec ajame:

http://2.bp.blogspot.com/_L-RTScIUd6g/SXkXyEQ-nvI/AAAAAAAAAC7c/-jLJ1pwEwLY/s400/W_ayame2041.jpg

všeobecnosti jap. vývoja

Japonsko nikdy nezažilo čínsku inváziu – na rozdiel od Kórey a Vietnamu. Vplyvy prichádzali pozvoľne a boli vo väčšine prípadov výsledkom dobrovoľného prijímania – „receptie“ než nejakého tlaku zo zahraničia. Na druhej strane tu bolo až dojemné zachovávanie pôvodných domácich tradícií a inštitúcií, ktoré tvorili protiváhu voči postupne prijímaným zámorským vplyvom, aj voči domácejmu vývoju:

STARÉ-NOVÉ

DOMÁCE-CUDZIE